

نسبت سنجی دو رساله ولایی علامه طباطبایی ره

دو رساله مهم و راهگشا در امر ولایت از مرحوم علامه طباطبایی ره به یادگار مانده است. نخست « رساله الولایه » و دیگری مقاله « مسئله ولایت و زعامت » است. رساله نخست در باب تکوین و محبت و قرب الی الله است و رساله دوم در باب تشریح و سرپرستی و ریاست عامه. گرچه فیلسوفان مسلمانی که در صدد نوشتن رساله ای در امر ولایت بر آمده اند، این امر را به تکوینی و تشریحی تقسیم می کنند؛ لیکن آنان تمام بحث خود را به همان ولایت تکوینی اختصاص می دهند و کمتر وارد بحث ولایت تشریحی می شوند. لذا پرداختن مرحوم علامه به امر ولایت سیاسی در سلک کارهای فلسفی، در نوع خود بدیع است. از این رو، ممکن است این اقدام مرحوم علامه را جبران کاستی رساله های عرفانی - فلسفی دانست. البته در این صورت، جای پرسش است که چه عواملی موجب اهتمام علامه طباطبایی ره در نوشتن رساله دوم (ولایت سیاسی) شده است. ممکن است از جمله این عوامل، روحیه اجتماعی و سیاسی ایشان باشد و یا به عوامل معرفتی باز گرداند. زیرا مرحوم علامه در همان فصل اول رساله الولایه، بعد آن که موجودات را به دو قسم حقیقی و اعتباری تقسیم کرده است، امر اعتباری را متقوم به موجود حقیقی دانسته است. همچنان که امر ظاهر به امر باطن، متقوم است. لذا ممکن است گفته شود که حضرت علامه ره در صدد تبیین قوام ولایت سیاسی بر ولایت تکوینی و حقیقی بر آمده است. لیکن جناب ایشان در همان مقاله ولایت و زعامت جمله ای را بیان کرده است که این برداشت (ارجاع ظاهر به باطن) را به تردید می اندازد. ایشان بعد ذکر آیات ولایت در قرآن کریم، چنین گفته است: « البته جماعتی ولایت را در این آیات به معنای دوستی یا معنای یاری گرفته اند، ولی جز اینکه کلمه را از معنای حقیقی ماده اصلی آن سلخ نموده اند کاری انجام نداده اند » (طباطبایی محمد حسین، ۱۳۸۹: ۱۷۴). بر این اساس، نباید این دسته از آیات را در بحث ولایت تکوینی به کار بست. این سخن، پرسش از نسبت سنجی دو رساله ولایی علامه ره را برجسته می سازد.

چه نسبتی میان دو رساله ولایی « رساله الولایه » و دیگری مقاله « مسئله ولایت و زعامت » در دستگاه فلسفی مرحوم علامه طباطبایی ره برقرار است؟

اهمیت پرداختن به این مساله در فهم پاره ای از مسایل مانند رابطه دین و سیاست، امر تکوینی و امر تشریحی، ولایت سیاسی و ولایت باطنی و دیگر مناسباتی که از خلال این مباحث معلوم می گردد، است. در پاسخ به این مساله سه دیدگاه قابل فرض است. برای هر یک از این سه دیدگاه دلایلی می توان ذکر کرد و از میان این دلایل است که حقیقت امر معلوم می گردد:

۱. عدم ترابط؛ عدم ربط امر اعتباری و امر تکوینی (دو رساله مستقل)

۲. ترابط علیّ؛ ارتباط امر حقیقی و امر اعتباری یا ارتباط امر باطنی و امر ظاهری

۳. ترابط معی؛ تلازم و معیت ولایت تکوینی و ولایت سیاسی

داود مهدوی زادگان

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۲۰ آبان ۹۷

منبع :

طباطبایی محمد حسین ، ۱۳۸۳ ، رساله الولایه (عنوان روی جلد : طریق عرفان) ، (متن و ترجمه) حسن ساده صادق ، مطبوعات دینی ، چ نهم ، قم

----- ، ۱۳۸۹ ، بررسی های اسلامی ج اول ، به کوشش سید هادی خسرو شاهی ، بوستان کتاب

، ، چ سوم ، قم